

Hiçbir şey aşktan daha
önemli değildir.

FERZAN
ÖZPETEK

İstanbul
Kırmızısı

12. BASKI

♥CAN
çağdaş

FERZAN ÖZPETEK
İSTANBUL
KIRMIZISI

Can aędaş

İstanbul Kırmızı, Ferzan Özpetek

İtalyanca aslından çeviren: Eren Cendey

Rosso Istanbul

© 2013, Arnaldo Mondadori Editore S.p.A., Milano

© 2014, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2014

12. basım: Ekim 2023, İstanbul

Bu kitabın 12. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoęan

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapaktaki fotoğraf: Ferzan Özpetek'in özel arşivi

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Cevizlik Mah. Hüsreviye Sk. Erşen İş Hanı No: 15 Kat: 3-38

Bakırköy-İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-6203-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25, Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

FERZAN ÖZPETEK
İSTANBUL
KIRMIZISI

ROMAN

İtalyanca aslından çeviren

Eren Cendey

♥can

Ferzan Özpetek'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Sen Benim Hayatımsın, 2015

Bir Nefes Gibi, 2020

FERZAN ÖZPETEK, İstanbul Kalamış'ta doğdu. 1976'da gittiği İtalya'da Roma La Sapienza Üniversitesi'nde sinema tarihi öğrenimi gördü. Navona Akademisi'nde sanat tarihi ve kostüm, Silvio D'Amico Tiyatro Sanatı Akademisi'nde yönetmenlik okudu. 1997'de Cannes Film Festivali'nde prestijli Quinzaine des Réalisateurs bölümüne seçilen ve eleştirmenler tarafından beğeniyle karşılanan ilk filmi *Hamam*'la büyük bir çıkış yakaladı. *Harem Suare* (1999) ve *Cahil Periler*'le (2001) Avrupa'nın en çok konuşulan yönetmenlerinden biri oldu. *Karşı Pencere* (2003), *Kutsal Yürek* (2005), *Bir Ömür Yetmez* (2007), *Mükemmel Bir Gün* (2008), *Serseri Mayınlar* (2010), *Şahane Misafir* (2012), *Kemerlerinizi Bağlayın* (2014), *İstanbul Kırmızısı* (2016) ve *Napoli'nin Sırrı* (2018) filmleri tüm dünyada büyük başarılar elde etti. 2011'de Floransa Operası'nın açılışında, Maggio Musicale Fiorentino Tiyatrosu'nda, İtalyan besteci Giuseppe Verdi'nin *Aida* operasını sahneye koydu. 2012 ve 2018 yıllarında ise yine bir Verdi eserini, *La Traviata*'yı Napoli şehrindeki tarihî San Carlo Operası'nda izleyiciyle buluşturdu. 2014'te ilk kitabı *İstanbul Kırmızısı*'nı, 2015'te ikinci kitabı *Sen Benim Hayatımsın*'ı yazdı. 2019'da İtalyan Devlet Demiryolları için bir kısa film çekti. Venedik Bienali için *Venetika* isimli bir enstalasyon hazırladı. *Mi-ne Vaganti* (*Serseri Mayınlar*) filmi tiyatro eseri olarak sahnelendi. Napoli San Carlo Tiyatrosu'nda *Madam Butterfly*'yi sahneye koydu. İtalya'da gişe rekorları kıran ve 23 ülkeye satılan son filmi *Şans Tanrıçası*'nı çekti. Ferzan Özpetek bu dönemde üçüncü kitabı *Bir Nefes Gibi*'yi de yazdı.

EREN CENDEY, İtalyan Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. Susanna Tamaro'nun bütün kitaplarının yanı sıra Italo Calvino, Cesare Pavese, Valerio Massimo Manfredi, Roberto Calasso, Dino Buzzati, Marlo Morgan, Daria Bignardi, Margaret Mazzantini, Elena Ferrante ve Umberto Eco gibi yazarların pek çok eserini Türkçeye kazandırdı.

Anneme, Simone'ye,

Çünkü aşk gerçekten hayattaki en önemli şeydir.

Şunu asla unutmayın: önemli olan hayatınızı nasıl yaşadığınız değildir. Önemli olan bunu kendinize ve özellikle de başkalarına nasıl anlatacağınızdır. İşte hatalara, acılara, ölüme bir anlam yüklemek sadece bu şekilde mümkün olur.

HAREM SUARE

Hava sıcak. Uçakta yerime oturuyor, kemerimi bağlıyorum. Neden bu kadar sıcak ki? Uçağın ii serin olmalı. Belki de bu kımltırsız ve ağır havayı dışarıdan getiren benim. Roma'da sıcak bir akşam yaşanıyordu ama İstanbul'un, beni serin bir esintiyle karşılayacağını biliyorum. Eski evimiz orada bekliyor. İçinde büyüdüğüm, on sekizime gelmeden terk ettiğim, ev denince ilk aklıma gelen o beyaz ve eski evimiz. Çocukluk evleri terk edilir mi? Asla. Artık var olmasalar, greyderlerle, buldozerlerle yıkılsalar bile içimizde var olmayı sürdürürler. Aynen benim evim gibi. Gözlerimi kapatıyorum. Yorgunum.

İstanbul'a dönmek için bunun gibi uçaklara kim bilir kaç kere bindim. Oysa bir zamanlar ufkum, içinde iki ihlamur ağacı bulunan bahçeyle sınırlıydı; İstanbul'un baharıyla çiçeğe duran bu ihlamurların kokusu denizden gelen esintiyle karışır ve insanın başını döndürürdü. Gözlerimi yumunca hâlâ duyabiliyorum o kokuyu. Kalamış, o eski mahallem! Zamanda geri gidebilmek için bu ismi söylemem yetiyor. Bahçelerinde oynadığımız evlere; odamın penceresinden hâlâ denizin mavisinin görülebildiği güne kadar dönebiliyorum. İnsanın deniz manzaralı bir odası olması güzeldir; hele de su uzaktan ışıl ışıl parlıyorsa...

Roma'daki evimde ne bahçe ne ıhlamur ağacı ne ufuk, yalnızca gazhaneler arasında bir terasım var. Tam bir şehir manzarası sunmasa da, Roma'ya ait her şey gibi onu da bütün yüreğimle seviyorum. Yine de kimi zaman çocukluk penceresim ansızın aklıma geliverir; Tokyo ya da New York'ta *jet lag* yüzünden gece yarısı ansızın uyanıverdiğimde, sadece gökdelenleri görebildiğim otel odasında gözümün önünde belirir. Pek yakında var olmayacak o beyaz ev artık çok uzaklarda.

Hafif bir hışırtı. Koşan bir çocuk. Yuvarlanan bir top. Mümkün mü bu? Şöyle bir dönüp bakıyorum. Kimse yok. Sadece pistte ilerleyen uçağın sesi duyuluyor. Sonra sessizlik ve neredeyse boş uçakta, kahve arabasını iten hostes.

Gözlerimi kapatıyorum. Canım kahve çekmiyor, kimseyle konuşmak da istemiyorum, tek arzum bu sefer evde beni neyin beklediğini düşünmek.

Yeniden bir hışırtı, çok hafif bir esinti hissediyorum. O çocuk şimdi koridor boyunca hızla koşarken gülüyor. Topunu alıyor ve bana bakıyor: doğrudan gözlerimin içine, sanki ben kendime bakıyorum. Sanki doğrudan geçmişin derinliklerinden, doğrudan bahçeden, ağaçlardan, ıhlamurlardan bakar gibiyim.

Çocuk yalnız değil. Yanında sarışın, ona ciddi ve sert bir hava veren gri tayyörüne rağmen tatlı, baygın bakışlı bir kadın var. Bir de, elindeki Venedik gondolunu çok değerli bir şeymiş gibi taşıyan şık bir adam. Gondolu tanıyorum, büfelerin birinde dururdu, şimdi kim bilir nerede... Bu, üfleme camdan yapılmış, yaldızlı, parlak gondolu yıllar boyunca sorguladım: Babam ortadan yok olmuştu ve bana seyahate, İtalya'ya gittiğini söylüyorlardı. Ben de onun uzakta, Venedik'te bir gondolla, evde dokunmama izin verilmeyen o biblonun bir benzeriyle gezdiğini düşünürdüm.

Sonra günün birinde babam gizemli bir şekilde döndü. Tıpkı ortadan kaybolduğu gibi, ansızın geri geldi.

Bir gün okuldan eve döndüğümde emektarımız Elmas Hanım beni eşikte bekliyordu. Sana bir müjde var, dedi gülümseyerek. Sonra taramak istercesine ya da belki okşarcasına, tatlı bir yüreklendirme edasıyla parmaklarını saçlarımın arasından geçirdi.

Elimden tuttu, salona doğru yürüdük. Aralık kapıdan annemin, ablamın ve ağabeyimin heyecanlı sesleri geliyordu. Sonra hepsini bastıran, tanımadığım bir erkek sesi. Babam. İşte oradaydı, yıllar süren yokluktan sonra üzerinde minik desenli, bordo, ipek bir ropdöşambrella koltukta oturuyordu. Sonraki yıllarda bu giysisinden hiç ayrılamayacaktı.

Ürkek ve tereddütlü adımlarla salona girdim. Çok yıllar geçmişti, bırakıp gittiğinde daha yürüyemiyordum bile ve şimdi karşımda bir yabancı vardı. Ona sarılma cesareti bulamadım, annem kollarının arasına itmeseydi bunu asla yapamazdım.

Ya Venedik? Venedik'ten hiç söz edilmedi. Ne o zaman ne daha sonra. Ben de sormadım. Çocuklar içgüdüsel biçimde neyi sorup neyi sormamaları gerektiğini bilirler; karşılardakilerin yanıt veremeyeceğini anlarlar. Gene de labirenti andıran, suyun üzerinde yüzer gibi duran Venedik'e ilk gidişimde direnemedim: o babanın, bir zamanlar olduğum o çocuğun anısına bir gondol gezisi yaptım.

“Ne çok sır var,” diye düşünüyorum gülümseyerek. Hiç çözülmemiş gizemler, asla açıklanmamış aile sırları. Gerçek suçlar, gönül suçları. Belki de bu nedenle filmlerimde bu sırları anlatmayı; tatlı tatlı ortaya dökmeyi, çözümlenmeyi ve nedenlerini açıklamayı seviyorum.

İşte belki de bu nedenle cüzdanımda ısrarla eski bir kartpostal taşıyorum. Siyah beyaz, kenarları tırtıklı bir İstanbul kartpostalı. Sultanahmet Camii, Ayasofya'nın kubbesi, Boğaz'ın kıvrımları ve uzakta, çok uzakta –sadece onu seven birinin tanıyabileceği– evim, eski beyaz ev görünüyor. Arkasında asla terk etmediği dolmakalemiyle babamın zarif ve kendinden emin yazısı var. Sadece bir tarih: 1963.

Bu kartpostal onun kitap ayracıydı ve babam birkaç yıl önce öldüğünde ben aldım. Başucunda duran kitaptan çekip çıkardım. O zamandan beri cüzdanlarımda geziyor. O sadece bir hatıra değil. Bir davet, bir vaat. Çünkü nerede olursam olayım, İstanbul beni bekliyor. Şu anda inmekte olduğum, benim İstanbul'um...

Kadın

UÇAKTA

Uçakta, az ötelinde oturan adam bir tuhaf. Sanki onları dinliyor, karşısında oynayan filmi seyrediyor gibi. Tabii ya, Anna yavaşça dönüp onu inceliyor: o yönetmen... Sonra koridorda yere düşen kartpostalı almak için eğiliyor. Eski, siyah beyaz bir kartpostal.

“Bu sizin galiba,” diyerek uzatıyor. Başka şeyler de söylemek istiyor ama kendini tutuyor.

“Teşekkürler,” diyor adam gülümseyerek.

Anna bu yolculuktan memnun. Daha önce hiç gitmediği İstanbul'a gittiği için memnun; bir defacık da olsa yalnız yolculuk etmiyor olmaktan memnun; klimasıyla kavga edeceği otel odasında yalnız olmayacağına memnun. Davet edildikleri partiden, kocasıyla beklenmedik bir yolculuğa çıkmaktan ve hatta onlarla olmaktan memnun. Tabii ya, bir de artık çocuk sayılmayan “stüdyodaki çocuk” ve bebek yüzlü sevgilisiyle birlikte olacaklar. Onu düşünürken alnını, alnının tam ortasında hiç geçmeyen o derin çizgiyi düzeltmek istercesine elini yüzünde dolaştırıyor; bunca kaygı, stres varsa çizgi de olur elbette.

Yıllar geçiyor. Kocasını Michele için de öyle. Kaç yıl kaç çizgi kaç vaat. Ve çıkılmamış kaç tatil, ertelenmiş kaç yolculuk; olması gerekirken olmamış ne çok şey var. Ama hâlâ buradalar, birlikteler.

“Sen korumayı başaramadığım vaat edilmiş toprak-sın.” Stüdyonun karşısındaki duvara biri spreyle boyayla yazmıştı bunu; her sabah işe geldiğinde bu cümleyi görüyor. Kendi hayatıyla hiç ilgisi yok ama gene de dokundu ona, arada sırada aklına düşüveriyor.

Vaatler mi? O vaatlerini yerine getirir. Kendine verdiği sözler için de geçerlidir bu. Bu adamı istiyor muydu? Ona sahip oldu. Ona ve kendine, sadece kendilerine ait olacak bir dünya vaat etmişti. Ona yardım etti, onu yüreklendirdi. Kaç gece tutmayan hesaplarla uğraştı; kaç gün müşterilerini ve onu, başarılı olacağı konusunda ikna etmeye çalıştı. Nitekim başardılar; işte tatmin duygusuyla bunu geçiriyor içinden. Şimdi iyi iş yapan, stüdyo dedikleri bir yerleri var; neşeli, canlı, pek çok gencin çalıştığı bir yer burası. Orada tanışan –ve birbirlerine âşık olan– Andrea ve Elena gibi. Bir gün Elena başka bir iş bulup gitti; iyi de yaptı: aşkı ve işi ayırmak, sınırları iyi çizmek gerekir; bunu herkes başaramaz. İki de yetenekli, sempatik çocuklar. Anna ikisinin de, o otuzlu yaşlara özgü serbest gücünü, neşesini, hedefini belirlemiş olmanın dinçliğini seviyor.

Onlara bakıp düşünüyor: Michele’yle tanıştığında hemen hemen o yaşlardaydı. Böyle, Elena gibiydi, yüzü henüz yıpranmamış, cildinde tek bir çizgi belirmemişti; gülümseyişi kendiliğindendi ve her şeyin mümkün olduğu, her şeyin bundan sonra yaşanacağı inancına sahip insanlara özgü hafifliği sergiliyordu. Ve zaten o zaman öldürmek da mümkündü!

Şimdi bu yolculuğa iki çift olarak çıktılar. Ne zamandır olmuyordu bu? Belki yirmili yaşların o bir anda çıkılıveren onarıcı yolculuklarından beri... Genişleyen ve dağılan arkadaş gruplarının, serüvenlerin köşebaşında beklediği o günlerden beri. Aslında kendisi yirmili yaşlarında bile serüvenleri sevmeydi. O hep başka bir şey; sağlam bir

şey yaratmak sevdasında idi. Ve başardı da; artık arzuladığı yaşama sahip: sağlam, güvenli, belirsizliklerin, sapmaların olmadığı bir hayat. Şimdi tek gereksinimi tatil.

Bir tatil ve gevşeme. Bu nedenle yarın ya da daha sonra hamama gitme hayalleri kuruyor. Kesinlikle gitmek istiyor Türk hamamına. Dağlardaki lüks otellerde, masaj ve Alp saunasıyla birlikte sunulan o uydurma hamamlar dışında gerçek bir hamama hiç gitmedi. Hem buralarda egzotik dokunuş niyetine, yaldızlı cam bardaklarla çay da ikram ediyorlar.

Anna şimdi gerçek bir hamam istiyor: nem, buhar, sessizlik; giysilerden, ayakkabılardan ve düşüncelerden sıyrılacak.

Birkaç hafta önce bir arkadaşı ona Türkiye'den bir kutu lokum getirdi. Pembe, biraz *kitch* bir kutu; hani şu havaalanlarından son anda alınan türden bir paket. Kapakta, belli belirsiz bir XIX. yüzyıl resmi üzerinde *Turkish Delight* yazıyor. Resimde renkli ve ipek giysili, bol mücevherli kadınların bulunduğu harem seçiliyor. Harem kadınları gerçekten böyle mi yaşarlardı yoksa bu romantik bir hayal mi? Her ne olursa olsun, bu sahne insanı rahatlatıyor: kutuyu açıp tatlı mı tatlı bir lokum ağzına attığında resimdeki kapılardan birinin ardında hamam olduğunu hayal ediyor. Serin ve sıcak, su ve buhar, giysilerden kurtulma ve stresi atıp başka hiçbir şey düşünmeme arzusu.

Adam

UÇURTMALAR

Babamın kartpostalında İstanbul siyah beyaz görünüyor. İstanbul hüznün, üzüntü ile özlemin arasında duran o duygunun şehri. Bunun nedeni, terk edilmiş ve yıkılmaya yüz tutmuş yapılar, bir zamanlar yazlık olarak kullanılmış, yüzleri Boğaz'ın sularına dönük, kıyıları dizilmiş eski ahşap yalılar olabilir. Yalılar zaman içinde art arda yanmış ya da yıkılmış. Bazı sabahlar martılar bana kış akşamlarının yağmurlu hüznünü hatırlatır.

Oysa benim için İstanbul rengârenk bir şehir; İznik çinileriyle sarmalanmış Rüstem Paşa Camii mavisidir. İnsanda uçurtma olma arzusu yaratan kimi günlerin gökyüzü mavisii...

“Uçurtma uçurmayı bilmeyen bir erkek, bir kadını mutlu edemez.” Uzun yıllar önce bir gün Betül teyze kulağıma böyle fısıldamıştı. Beni uçurtmaların büyüsüyle tanıştıran oydu.

O gün evde çok küçük olduğum için anlayamadığım, belki de bilmemem gereken bir şeyler olmuştu. Babamla ilgili sevimsiz bir haber gelmişti. İşte teyzem beni bu dile getirilmeyen meselenin kasvetinden kurtarmak için, “Bugün ne yapacağız biliyor musun? Sana uçurtma uçurmayı öğreteceğim,” demişti.

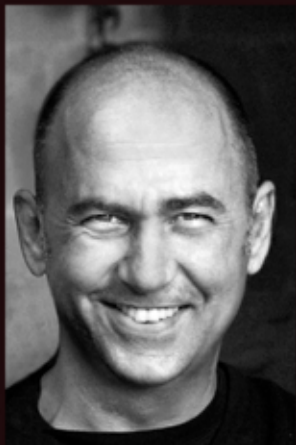
Mahalledeki kırtasiye dükkânından zambak, renkli, in-

ce kâğıtlar, çıtalar aldık ve büyük bir sabırla ilk uçurtmamı yaptık: kırmızı ve yeşil, neredeyse elle tutulamayacak kadar hafif olmuştu. Sonra Betül teyze parkta havalandırmayı öğretti; uçurtma havada kıvrıla kıvrıla yükselip daha da yükseğe tırmanırken, “Uçurtma uçurmayı bilmeyen bir erkek, bir kadını mutlu edemez. Bunu hatırlayacaksın değil mi?” dedi.

İstanbul sadece Boğaz’ın bazı günbatımlarında birbirlerinde erimeyi başaran kırmızı ve mavidir. Ve kırmızı, seyyar simitçi arabalarının kırmızısıdır – şehre gelir gelmez ilk aldığım şey susama bulanmış sıcacık simit olur. Eski tramvayların alevli kırmızısıdır – bugün Beyoğlu’nda yalnızca bir tramvayımız var ve turistler, kentin kalbine onunla ulaşıyor. Eskiden kahvelerde sunulan çay tabaklarının bezendiği turuncu-kırmızıdır – cam bardaklarda ikram edilen sıcak demli çay. Her zaman solgun ve hassas renklere düşkün olan annemin sürdüğü ojenin kırmızısıdır. Annemin almamı istediği, şu anda bavulumda olan Adidas eşofmanın kırmızısıdır; oysa ben onu hep tayyörlü; gri, gri-mavi tayyörler içinde anımsıyorum. Ama artık arzusu kırmızı; kırmızı onu mutlu ediyor.

Belki hüznüym bugün ve İstanbul’um da gölgeli, siyah beyaz olmalı. Annemi o haliyle, mavinin tonlarında düşününce üzgün olmalıyım, o güzeller güzeli ve hüznü annemi. Sırlarıyla ve gözyaşlarıyla, gizemli telefon konuşmalarıyla, çekmecelere sakladığı mektuplarıyla, hayalleri ve özlemleri kadar hafif ve soluk makyajıyla, hiç bilmediğim, sadece sezinleyebildiğim hülyalarıyla hatırlıyorum annemi. Bir zamanlar olduğu kadını ve şimdi –çekingence sürülmüş ruju, sık sık uzaklara dalan bakışları, kararsız adımları, cılız ve kırılğan elleri, o kıpkırmızı ojesiyle– beni bekleyen kadını.

*İnsan iki şeyi
aynı anda
sevebilir mi?*

*İki insanı,
iki şehri,
iki ülkeyi?*

Ferzan Özpetek, doğup büyüdüğü şehir olan İstanbul'u yıllardır uzaktan gözlemliyor. Bu sevginin ve hüznün romanı olan *İstanbul Kırmızısı*, sanatçının sinema eğitimi için İtalya'ya gidişine kadarki İstanbul yaşantısından izler taşıyor. Mesafelerle ölçülebilen uzaklığın kişiyi bir şehre ait olmaktan alıkoyamayacağını, önemli olanın şehirde yaşamak değil, şehri yaşatmak olduğunu gösteriyor.

Filmleriyle tüm dünyada adından söz ettiren Ferzan Özpetek, romancılıkta da bir o kadar iddialı.

#özlem #aidiyet #aşk #sinema #yaratıcılık #hüzün #yaşam

